

Libertarni municipalizem: pregled

Morda je največja slabost gibanj za preobrazbo družbe – tu mislim posebej na levice, radikalne ekološke skupine in na organizacije, ki trdijo, da govorijo v imenu zatiranih – ta, da nimajo politike, ki bi ljudi ponesla onkraj mej statusa quo.

Politika danes pomeni dvoboje za oblastne položaje med birokratiziranimi strankami, ki ponujajo vsebinsko prazne programe za “družbeno pravičnost”, da bi pritegnile neopredeljivo “volilno telo”. Ko pridejo na oblast, se njihovi programi navadno spremenijo v venček “kompromisov”. V tem pogledu se veliko strank zelenih v Evropi le neznatno razlikuje od običajnih parlamentarnih strank. Prav tako se socialistične stranke z vsemi svojimi različnimi imeni ne razlikujejo bistveno od kapitalističnih. Indiferentnost evro-ameriške javnosti, njena “apolitičnost”, brez dvoma spravlja v malodušje. Če ljudje že gredo volit, v skladu z nizkimi pričakovanji običajno izberejo že uveljavljene stranke, pa če samo zaradi tega, ker so te kot centri moči sposobne dosežati rezultate v praktičnih zadevah. Če se že potrušiš iti na volitve, razmišlja večina ljudi, zakaj bi

¹ Članek je v izvirniku objavljen v spletni knjižnici <http://www.social-ecology.org/>

Janet Biehl
BIOGRAFIJA
MURRAYA BOOKCHINA¹

Murray Bookchin se je rodil 14. januarja 1921 v New Yorku staršema imigrantoma, ki sta bila v času carske Rusije aktivna v ruskem revolucionarnem gibanju. V zgodnjih tridesetih letih se je

¹ Tekst je dostopen na http://dwardmac.pitzer.edu/Anarchist_Archives/bookchin/bio1.html.

pridružil gibanju komunistične mladine, vendar ga je proti koncu desetletja razočarala njegova avtoritarnost. Sodeloval je pri organiziranju dejavnosti med špansko državljansko vojno (dva njegova starejša prijatelja sta umrla na madridski fronti, sam pa zaradi mladosti ni mogel neposredno sodelovati) in med komunisti ostal do pakta med Stalinom in Hitlerjem septembra 1939, ko so ga izključili zaradi “trockistično-anarhističnih odklonov”. Štiri leta je delal kot livar v

zapravi svoj glas za novo, marginalno organizacijo, ki ima vse značilnosti že uveljavljenih in ki bo, če uspe, kmalu postala prav tako korumpirana. Poglejmo samo nemško Stranko zelenih, katere notranje in javno življenje postaja vse bolj podobno življenju drugih strank v Nemčiji.

V veliki meri je razlog za to, da se ta “politični proces” skoraj brez sprememb vleče že desetletja, inertnost procesa samega. Pričakovanja se s časom obrabijo in upanja pogosto zakrnijo v navade, ko se razočaranja vrstijo eno za drugim. Govorjenje o “novi politiki”, o prevračanju tradicije, ki je tako staro kot politika sama, postaja neprepričljivo. Že vsaj nekaj desetletij so spremembe v radikalni politiki predvsem spremembe v *retoriki*, ne spremembe v *strukturi*. Nemški Zeleni so le najnovejši primer v nizu “nestranskih strank” (če uporabim njihov lasten izraz), ki so se iz poskusa izvajanja grassroots politike – ironično, od vseh prostorov prav v Bundestagu! – spremenile v tipične parlamentarne stranke. Socialnodemokratska stranka v Nemčiji, laburistična stranka v Veliki Britaniji, Nova demokratska stranka v Kanadi, Socialistična stranka v Franciji in druge se kljub prvotnim emancipatornim vizijam danes komaj kvalificirajo kot liberalne stranke, v katerih bi se udobno počutila Franklin D. Roosevelt ali kak Harry Truman. Družbene ideale, ki so jih te stranke morda gojile v prejšnjih generacijah, je zasenčila pragmatika pridobivanja, izvajanja in razširjanja oblasti v parlamentarnih in vladnih telesih.

“Politika” danes označuje prav te cilje. Za sodobno politično imaginacijo je “politika” skupek *technik* za izvajanje oblasti v predstavniških telesih, predvsem v zakonodajnih in izvršnih, in ne *moralna* poklicanost, temelječa na racionalnosti, skupnosti in svobodi.

New Jerseyju, ki je bil v tistem času močno industrializirano območje, tam se je pridružil delavskemu gibanju ter se angažiral pri organiziranju tamkajšnjih sindikatov v Kongres industrijskih organizacij (Congress of Industrial Organizations – CIO). Simpatiziral in sodeloval je z ameriški trockisti v času, ko je bil Trocki še živ, vendar je bil po nekaj letih razočaran nad njihovo tradicionalno boljševisično avtoritarnostjo, še zlasti po smrti Trockega.

Ko je v štiridesetih letih odslužil vojaški rok, je delal v avtomobilski industriji in intenzivno deloval v sindikatu United Auto Workers (UAW), ki je bil do prevlade Walterja Reutherja zelo libertarno usmerjen. Po sodelovanju v veliki stavki v podjetju General Motors leta 1948 je Bookchin pričel kritično pretresati svoje tradicionalne predstave o “hegemonski” oz. “avangardni” vlogi industrijskega delavskega razreda, o tem je v poznejših letih obširno pisal.

KOMUNITARNA ETIKA²

Libertarni municipalizem predstavlja resen in zgodovinsko temeljen projekt dati politiki etični značaj in organiziranost od spodaj. Od drugih grassroots prizadevanj se razlikuje strukturno in moralno, ne le retorično. Prizadeva si za ponovno osvojitve javne sfere, za pristno komunitarno delovanje ter prekinja puščobni cikel parlamentarizma in njegovo mistificiranje mehanizma "stranke" kot sredstva predstavnštva. V tem pogledu libertarni municipalizem ni le "politična strategija", temveč prizadevanje za razvijanje demokratičnih možnosti, ki so latentne ali v zametkih, k radikalno novi konfiguraciji družbe same – h komunitarni družbi, usmerjeni k zadovoljevanju človeških potreb, zadoščanju ekološkim nujnostim in razvijanju nove etike, temelječe na vzajemnosti in sodelovanju. Povsem jasno je, da to vključuje dosledno neodvisno obliko politike. Še več, vključuje redefinicijo politike, povratek k prvotnemu grškemu pomenu besede – upravljanje skupnosti ali *polis*a z oblikovanjem javne politike na neposrednih zborovanjih ljudi ter na temelju etike komplementarnosti in solidarnosti.

V tem pogledu libertarni municipalizem ni ena od pluralističnih tehnik, katerih namen je doseganje nejasnega in nedefiniranega družbenega cilja. V jedru demokratičen in v strukturi nehierarhičen je neke vrste človeška usoda, ne le eno od političnih orodij in strategij, ki se lahko uporabijo ali zavrzijo za doseganje oblasti. Libertarni municipalizem si dejansko prizadeva za definiranje institucionalnih obrisov nove družbe, tudi kadar razširja praktično sporočilo radikalno nove politike za današnji čas.

² Izrazom *citizenship*, *civic*, *citizen* v slovenščini ustrezajo izrazi *državljanstvo*, *državljsko*, *državljan/ka*. V angleščini izhajajo iz pojma "mesto", v slovenščini pa iz pojma "država". Ker to besedilo govori o novi družbi, ki temelji na skupnosti, ne na državi, smo te izraze prevajali kot *komunitarno delovanje*, *komunitarno*, *prizadniki skupnosti*, razen kadar gre za avtorjevo kritiko države in državljanstva v kapitalizmu (op. p.).

S časom je postal libertarni socialist ter tesno sodeloval z nemškimi izgnanci v New Yorku, disidentskimi marksisti, ki so se vse bolj usmerjali k libertarizmu (Internationale Kommunisten Deutschlands). Bookchin je bil prvi v ZDA in Zahodni Nemčiji, ki je pisal o ekoloških temah. Veliko njegovih člankov iz začetka petdesetih let je bilo objavljenih pod psevdonomi M. S. Shiloh, Lewis Herber, Robert Keller in Harry Ludd v reviji *Dinge der Zeit* in v njeni angleški

izdaji *Contemporary Issues*. Njegova prva knjiga, ki je temeljila na obsežnem članku *The Problem of Chemicals in Food* (*Contemporary Issues*, 1952), je bila objavljena v Nemčiji v sodelovanju z Gotzem Ohlyjem (Herber in Ohly, *Lebensgefahrlche Lebensmittel*, Krailling bei München: Hanns Georg Müller Verlag, 1955). Po poročilih nemških prijateljev je njegovo delo prispevalo k reformi nemške zakonodaje o hrani in zdravilih.

SREDSTVA IN CILJI

Tu se sredstva in cilji združujejo v racionalno enotnost. Izraz *politika* zdaj izraža neposredni nadzor pripadnikov skupnosti nad družbo v doseganju in ohranjanju pristne demokracije z zborovanji skupnosti – v nasprotju s predstavniškimi sistemi, ki državljanu krnijo pravico do oblikovanja lokalnih in regionalnih politik. Taka politika se radikalno razločuje od državnih poslov in države, profesionaliziranega telesa, sestavljenega iz uradništva, policije, vojske, zakonodajalcev in podobno, ki deluje kot prisilni aparat in se uveljavlja nad ljudmi, od katerih je izrecno ločen. Pristop libertarnega municipalizma razlikuje državne posle, ki jih danes navadno označujemo kot “politiko”, od politike, kot je obstajala nekoč v predkapitalističnih demokratičnih skupnostih.

Poleg tega libertarni municipalizem vsebuje jasen očrt področja družbenega (kot tudi področja političnega) v strogem pomenu pojma *družben*: kot področje, v katerem živimo zasebna življenja in proizvajamo. To družbeno področje se mora razločevati od političnega in državnega področja. Uporabljanje izrazov družbeno, politično in državno, kot da bi bili medsebojno izmenljivi, je povzročilo velikansko škodo. V razmišljanju in realnosti vsakdanjega življenja se nagibamo k istovetenju teh pojmov. Vendar je država povsem tuja tvorba, ovira za človekov razvoj, eksogena entiteta, ki nenehno vdira v družbeno in politično področje. Pogosto je država sama sebi namen, kot pričajo vzpon azijskih imperijev, antičnega rimskega imperija in totalitarnih držav sodobnega časa. Še bolj kot to pa stalno posega v politično področje, ki kljub svojim preteklim pomanjkljivostim daje moč skupnostim, družbenim skupinam in posameznikom.

To vdiranje je naletelo tudi na odpor. V resnici se med državo na eni ter političnim in družbenim področjem na drugi strani že stoletja nepretrgano odvija

Skoraj od samega začetka je bil aktiven v gibanjih šestdesetih let in je v tem času zasnoval ideje o socialni ekologiji. Njegova prva v ZDA objavljena knjiga *Our Synthetic Environment* je bila izdana pod psevdonimom Lewis Herber pri založbi Alfred A. Knopf leta 1962, skoraj pol leta pred *Silent Spring* Rachel Carson. Delo je doživelo navdušene recenzije pomembnih članov znanstvene skupnosti, kot sta René Dubos in William Vogt. Zatem je

Bookchin napisal *Crisis in our Cities* (Prentice Hall, 1965). V zbirki z naslovom *Post-scarcity Anarchism* (Ramparts Books, 1971; Black Rose Books, 1977) so zbrani epohalni eseji, kot sta *Ecology and Revolutionary Thought* (1964) in *Towards a Liberatory Technology* (1965), ki poudarjata temeljni pomen ekologije in alternativnih tehnologij za napredna gibanja vseh vrst. Najmanj 100.000 izvodov Bookchinove kritike tradicionalnega

podtalna vojna. Pogosto je tudi odprto izbruhnila – v modernem času v konfliktu kastiljskih mest (comuneros) s špansko monarhijo v 20. letih 16. stoletja, v boju pariških sekcij proti centralističnemu jakobinskemu konventu leta 1793 ter v nešteti drugih spopadih prej in potem.

Ob današnji rastoči centralizaciji in koncentraciji moči v nacionalni državi je treba “novo politiko” – resnično novo – institucionalno strukturirati na temelju obnovitve moči mestnih skupnosti. To ni le nujno, ampak tudi mogoče, celo na gigantskih urbanih področjih, kot so New York, Montreal, London in Pariz. Te urbane aglomeracije strogo vzeto niso mesta ali mestne skupnosti v tradicionalnem pomenu, čeprav jih sociologi tako označujejo. Le če jih dojemamo kot mesta, nas zbegajo problemi velikosti in logistike. Še preden se lotimo ekološkega imperativa *fizične* decentralizacije (nujnost, ki sta jo anticipirala tako Friedrich Engels kot Peter Kropotkin), se lahko brez problemov lotimo *institucionalne* decentralizacije. Ko je François Mitterrand pred leti poskušal decentralizirati Pariz z vzpostavljanjem lokalnih mestnih hiš, je imel za to izrecno taktične razloge (poskušal je omajati avtoriteto desničarskega župana mesta). To mu ni uspelo, vendar ne zato, ker bi bilo nemogoče restrukturirati metropolo, temveč zato, ker je večina premožnih Parižanov podprla župana.

Seveda se institucionalne spremembe ne odvijajo v družbenem vakuumu. Prav tako ni zagotovljeno, da bo decentralizirana mestna skupnost, tudi če je strukturno demokratična, v javnih zadevah ravnala humano, racionalno in ekološko. Libertarni municipalizem predpostavlja boj za doseganje racionalne in ekološke družbe, boj, ki je odvisen od izobraževanja in organiziranja. Že na začetku predpostavlja pristno demokratično željo ljudi, da bi zaustavili rastoče moči nacionalne države in jih zahtevali za svojo skupnost in regijo. Brez gibanja s temi cilji – učinkovitega levičarskega ekološkega gibanja, upajmo – lah-

marksizma z naslovom “Listen, Marxist!” (1969) je krožilo po ZDA in Veliki Britaniji ter pomembno vplivalo na novo levico v ZDA ob koncu šestdesetih let.

V poznih šestdesetih letih je Bookchin predaval na Alternative University v New Yorku, eni največjih “svobodnih univerz” v ZDA, kasneje na City University of New York na Staten Islandu. Leta 1974 je skupaj z Danielom Chodorkoffom ustanovil Inštitut za socialno ekologijo v Plainfieldu v Vermontu ter postal nje-

gov direktor. Inštitut se je mednarodno uveljavil s predmeti, kot so ekofilozofija, socialna teorija in alternativne tehnologije, v katerih se odražajo Bookchinove ideje. Leta 1974 je pričel poučevati tudi na Ramapo College v New Jerseyju, kjer je kot redni profesor predaval socialno teorijo in se častno upokojil leta 1983.

Njegova dela iz tega časa, *The Limits of the City* (Harper & Row, 1974), *The Spanish Anarchists* (Harper & Row, 1977) in *Toward an Ecological*

ko decentralizacija vodi v provincialno samozadostnost prav tako kot k vzpostavljanju ekoloških humanističnih skupnosti.

Toda ali niso temeljne družbene spremembe s sabo vedno prinašale tveganj? Trditev, da je Marxovo zagovarjanje centralizirane države in planskega gospodarstva neizogibno privedlo do birokratskega totalitarizma, je bolj verjetna kot trditev, da bodo decentralizirane libertarne mestne skupnosti neizogibno avtoritarne, izključevalne in provincialno omejene. Ekonomska soodvisnost je danes dejstvo; kapitalizem sam je onemogočil lokalno avtarkijo. Mestne skupnosti in regije si sicer lahko prizadevajo za doseganje določene mere samozadostnosti, vendar je čas samozadostnih skupnosti, ki se lahko vdajajo svojim predsojdom, že zdavnaj minil.

KONFEDERALIZEM

Enako pomembna je potreba po *konfederaciji* – medsebojnem povezovanju skupnosti prek odposlancev, ki jih pooblastijo zbori prebivalcev mestnih skupnosti in jih je mogoče tudi odpoklicati ter katerih funkciji sta le koordiniranje in upravljanje. Konfederacija ima dolgo zgodovino, ki sega v antiko in se je pojavila kot glavna alternativa nacionalni državi. Od ameriške in francoske revolucije do revolucije v Španiji leta 1936 je bila konfederacija glavni izzivalec državnega centralizma. Izginila ni niti danes, ko razpad imperijev 20. stoletja postavlja problem vsiljenega državnega centralizma in relativno avtonomne nacije. Libertarni municipalizem sodobnim razpravam o konfederaciji (npr. v Jugoslaviji in Čehoslovaški) dodaja radikalno demokratično dimenzijo, s tem ko se zavzema za konfederacije ne nacionalnih držav, temveč mestnih skupnosti in sosesk v megalopolisih ter manjših mest in vasi.

Society (Black Rose Books, 1981) so bila dobro sprejeta in predstavljajo uvod v *The Ecology of Freedom* (Cheshire Books, 1982; ponatis pri Black Rose Books, 1991). To pomembno delo je doživelo odobravanje v pomembnejših recenzijah, ne le v *The Village Voice* (enem od največjih newyorških tednikov), temveč tudi v znanstvenih revijah, kot je *American Anthropologist*. Njegovi članki so bili od petdesetih let objavljeni v številnih

revijah, med drugimi *Win, Liberation, Ramparts, Co-evolution, Quarterly, Rain, Telos, New Politics, Our Generation* in *Environmental Ethics*. Njegova knjiga *The Rise of Urbanization and the Decline of Citizenship* (Sierra Club Books, 1986; ponatisnjena v Kanadi kot *Urbanization without Cities*, Black Rose Books, 1992) je zgodovinska raziskava državlanskega samoupravljanja in združevanja. Njegova novejša dela so *Remaking Society* (Black

V primeru libertarnega municipalizma proti lokalni omejenosti in samozadostnosti deluje ne le neizogibna realnost ekonomske soodvisnosti, ampak tudi zavezanost manjšin v mestnih skupnostih, da popustijo večinskim željam sodelujočih skupnosti. Ali te soodvisnosti in večinsko odločanje zagotavljajo, da bo večinska odločitev pravilna? Seveda ne, vendar so naše možnosti za racionalno in ekološko družbo s tem pristopom mnogo boljše kot s tistimi, ki predvidevajo centralizirane enote in birokratske aparate. Ne morem si kaj, da se ne bi čudil, da nemški Zeleni niso razvili mreže mestnih skupnosti; imajo namreč na stotine predstavnikov v mestnih svetih po vsej Nemčiji, vendar je njihova lokalna politika povsem konvencionalna in zaprta v kroge posameznih mest.

Čeprav libertarni municipalizem močno poudarja konfederalizem, mnogo argumentov proti njemu izhaja iz nerazumevanja njegovega razlikovanja med oblikovanjem politik in upravljanjem. To razločevanje je za libertarni municipalizem temeljno in ga je treba imeti vedno v mislih. *Politike* ustvarja zbor svobodnih pripadnikov skupnosti ali soseske; *upravljanje* izvršujejo konfederalni sveti, sestavljeni iz pooblaščenih, odpoklicljivih odposlancev okrožij, manjših mest in vasi. Če se skupnost ali soseska ali manjšinsko združenje teh odloči za pot, kjer so kršene človekove pravice ali se dopušča ekološko uničevanje, ima večina v lokalni ali regionalni konfederaciji vso pravico to preprečiti s svojim konfederalnim svetom. To ni zanikanje demokracije, temveč uveljavljanje skupnega sporazuma vseh o priznavanju komunitarnih pravic in ohranjanju ekološke integritete regije. Te pravice in potrebe ne uveljavlja konfederalni svet, temveč večina ljudskih zborov, ki si jo lahko predstavljamo kot veliko skupnost, ki izraža svoje želje prek konfederalnih odposlancev. Tako ustvarjanje politik ostane lokalno, upravljanje pa je preneseno na konfederalno mrežo *kot celoto*. Konfederacija je v resnici Skupnost skupnosti, ki temelji na človekovih pravicah in ekoloških imperativih.

Rose Books, 1989), *The Philosophy of Social Ecology* (Black Rose Books, 1990, popravljena izdaja 1994), *Reenchanting Humanity* (Cassell, 1996) in *The Third Revolution* (Cassell, 1. del 1996, 2. del 1998).

Kljub šibkem zdravju je Bookchin tudi v devetdesetih letih predaval dva temeljna predmeta na Poletni univerzi Inštituta za socialno ekologijo ter občasno predaval tudi drugod po Severni Ameriki in Evropi. Je član uredniškega

odbora revij *Anarchist Studies* in *Society and Nature*. Skupaj z Janet Biehl in drugimi je do danes izdal 38 številk teoretskega časopisa *Left Green Perspectives* (prej *Green Perspectives*).

Bookchin se je iz tradicionalnega marksista tridesetih let prešel v levičarski libertarizem anarhistične tradicije Petra Kropotkina. Kot je poudarjeno v sodobni zgodovini anarhistične misli (Peter Marshall, *Demanding the Impossible*, London: HarperCollins, 1992), je

Libertarni municipalizem je deziderat, za katerega se je treba *boriti*, če naj njegova oblika ostane nepopačena in njegova vsebina ohranjena. Nagovarja čas, ki bo, upajmo, še prišel, ko se ljudje čutijo brez moči in si aktivno prizadevajo za pridobitev moči. V vse večjem trenju z državo je libertarni municipalizem tako proces kot tudi usoda, je boj, ki ga je treba izbojevati, in ne volilo, poudarjeno z vrhov države. Je *dvojna* moč, ki spodbija legitimnost obstoječe moči *države*. Takšno gibanje se bo verjetno začelo počasi, sporadično, v skupnostih tu in tam, ki bodo na začetku morda zahtevale le *moralno* moč za spreminjanje strukturiranosti družbe, dokler ne bo nastalo dovolj medsebojno povezanih konfederacij, ki bodo odkrito zahtevale institucionalno moč, ki bo nadomestila državo. Rastoče trenje, ki ga ustvari nastajanje konfederacij skupnosti, predstavlja konfrontacijo med državo in političnim. Ta konfrontacija se lahko razreši le, ko libertarni municipalizem oblikuje novo politiko ljudskega gibanja in na koncu vzburka domišljijo milijonov.

Določene stvari bi morale biti jasne. Ljudje, ki se bodo podali v dvoboj med konfederalizmom in državo na začetku, ne bodo isti, ko bodo dosegli libertarni municipalizem. Gibanje, ki jih poskuša izobraziti, in boji, ki načela libertarne municipalizma delajo realna, jih bodo iz pasivnih "volilcev" spremenili v *aktivne* pripadnike skupnosti. Nihče, ki se udeleži boja za družbene spremembe, v njem ne obdrži predsodkov, navad in občutenj, s katerimi se je podal v boj. Upamo lahko, da bodo predsodke, kot je provincialna samozadostnost, izpodrinili velikodušen čut za sodelovanje in čut vzajemne odvisnosti, povezan s skrbjo za druge.

Bookchinov temeljni prispevek k anarhizmu v povezovanju idej decentralizma in nehierarhičnosti z ekologijo, in sicer z levičarskolibertarne filozofske in etične perspektive. Njegovi pogledi, ki so bili povsem izvorni v petdesetih in zgodnjih šestdesetih letih, so postali del splošne zavesti našega časa, predvsem z deli Fritza Schumacherja ter mnogih ekofeministov. Radikalnost Bookchinovega pristopa je v tem,

da raziskuje zgodovino nastanka naše predstave o gospodovanju naravi iz predstave o gospodovanju človeka nad človekom, posebej pri gerontokraciji, patriarhatu in drugih zatiralnih oblikah. S pisanjem si je prizadeval prodreti onkraj razrednih in izkoriščevalskih odnosov do razmerij hierarhije in gospodovanja, katerih korenine so v daljni preteklosti.

Podlaga za mnoge njegove ideje je predelava dialektičnega mišljenja,

MUNICIPALIZIRANJE EKONOMIJE

Naj poudarimo, da libertarni municipalizem ni le obujanje vseh tradicionalnih protidržavnih zamisli politike, temveč vključuje tudi municipalni in konfederalni pristop k ekonomiji. Libertarni municipalizem predvideva municipalizacijo ekonomije in nasprotuje centralizaciji v državna, “nacionalizirana” podjetja ter vzpostavljanju oblik kolektivističnega kapitalizma “pod nadzorom delavstva”. Nadzor sindikatov nad podjetji “pod nadzorom delavstva” (torej sindikalizem) je že doživel višek. To bi moralo biti jasno na primeru birokracij, ki so jih ustvarjali celo revolucionarni sindikati med špansko državljansko vojno leta 1936. Danes tudi korporacijski kapitalizem s sredstvi “demokracije na delovnem mestu” vse bolj vneto poskuša delavce pripraviti do sokrivde pri lastnem izkoriščanju. Tudi v revoluciji v Španiji in drugih državah je prihajalo do tekmovanja za surovine, trge in dobičke med podjetji pod nadzorom delavstva. Mnogim izraelskim kibucem kljub visokim idealom ob ustanovitvi ni uspelo delovati kot neizkoriščevalska podjetja, usmerjena k zadoščanju potreb.

Libertarni municipalizem se zavzema za radikalno drugačno obliko ekonomije, ki ni niti nacionalizacija niti kolektivizacija po sindikalističnih smernicah. Po predstavah libertarnega municipalizma bi zemljišča in podjetja vse bolj prehajala pod nadzorstvo skupnosti, ali natančneje, pripadnikov skupnosti v svobodnih zborih in njihovih odposlancev v konfederalnih svetih. Vprašanja, kako načrtovati delo, katere tehnologije uporabiti, kako naj se razporejajo dobrine, je mogoče razreševati le v praksi. Geslo “vsak po svojih zmožnostih, vsakemu po njegovih/njenih potrebah” bi bilo lahko trdna podlaga za ekonomsko racionalno družbo, pod pogojem, da so dobrine zelo kvalitetne in trajne, da potrebe vodijo racionalni in ekološki standardi in da starodavne predstave o mejah in ravnotežju izpodrinejo imperativ kapitalističnega trga “rasti ali crkni”.

ki ekološko misel postavi v Heglov dialektični sistem logike, da bi “naturaliziral” dialektično tradicijo. Njegov “dialektični naturalizem” se razločuje od Heglovega dialektičnega idealizma in marksističnega dialektičnega materializma, še posebej od Engelsovega fizikalističnega pristopa. Bookchinov koncept dialektičnega naturalizma je zelo natančno razdelan v knjigi *The Philosophy of Social Ecology*.

Od poznih sedemdesetih let naprej je Bookchin pomembno prispeval k razvoju ekološkega gibanja po vsem svetu ter napisal mnogo del o značaju in prihodnosti ekološke politike. Ena od njegovih temeljnih idej v preteklih desetletjih je bila ideja “nove politike”, ideja “libertarnega municipalizma”, kot sam imenuje politiko, ki oživlja zborovanja prebivalcev po načelih neposredne demokracije na ravni občin, mest in soseščin. Za preprečitev

V tako zasnovani ekonomiji – konfederalni, soodvisni in racionalni po ekoloških, ne le po tehnoloških standardih – bi lahko pričakovali, da se posebni interesi, ki danes ljudi delijo na delavce, strokovnjake, menedžerje ipd., spojijo v splošni interes, v katerem se ljudje dojemajo kot *pripadniki skupnosti*, ki jih usmerjajo izrecno le potrebe njihovih skupnosti in regij, ne osebna nagnjenja in poklicni interesi. S tem bi se uveljavil čut za skupnost ter bi racionalne in ekološke interpretacije javnega dobrega nadomestile razredne in hierarhične interese.

To je moralna podlaga moralne ekonomije za moralne skupnosti. Vendar je največjega pomena splošni družbeni interes, ki je potencialni temelj vseh moralnih skupnosti, interes, ki mora združiti vse ne glede na razred, spol, etnijo in status, če naj človeštvo še naprej obstaja kot življenja sposobna vrsta. Podlaga za to je v našem času grozeča ekološka katastrofa. Kapitalistični imperativ “rasti ali crkni” je radikalno v nasprotju z ekološkim imperativom soodvistnosti in omejevanja. Ta dva imperativa ne moreta več sobivati, prav tako ne more preživeti družba, ki temelji na mitu, da ju je mogoče uskladiti. Ali bomo vzpostavili ekološko družbo ali pa bo družba propadla za *vsakogar*, ne glede na njegov ali njen status.

Ali bo ta ekološka družba avtoritarna ali morda celo totalitarna, hierarhično upravljana, kot implicira predstava o planetu kot o “vesoljski ladji”? Ali pa bo demokratična? Če nas zgodovina lahko česa nauči, se mora razvoj demokratične ekološke družbe, v nasprotju z zaukazano ekološko družbo, odvijati po svoji lastni logiki. To zgodovinsko dilemo lahko razrešimo le tako, da gremo do njenih korenin. Brez analize naših ekoloških težav in njihovih družbenih vzrokov bodo sedanje pogubne institucije vodile v vse večjo centralizacijo in nadaljnje ekološke katastrofe. V demokratični ekološki družbi so te korenine dobesedno “grassroots”, katerih razvoj poskuša spodbujati libertarni municipalizem.

lokalnega patriotizma je zagovarjal mestni konfederalizem, s katerim se decentralizirana družba združuje v opoziciji do centralizirane nacionalne države. Zagovarjal je tudi idejo gospodarsko samoupravnih občin kot nasprotje sodobnemu kapitalističnemu sistemu lastništva in upravljanja, nacionaliziranim gospodarstvom marksističnega socializma ter sistemu delavskega lastništva in samoupravljanja industrije, ki ga

zagovarjajo sindikalisti. O teh idejah so v ekoloških gibanjih Severne Amerike in Evrope potekale obširne razprave.

Življenje in delo Murraya Bookchina se razpenjata čez dve zgodovinski obdobji: obdobje tradicionalnega proletarskega socializma in anarhizma z upori delavskega razreda in bojem proti klasičnemu fašizmu ter povojno obdobje razraščajočega se kapitalizma korporacij, uničevanja naravnega

Ali je lahko za tiste, ki upravičeno zahtevajo razvijanje novih tehnologij, novih virov energije, novih prevoznih sredstev in novih ekoloških načinov življenja, nova družba kaj drugega kot Skupnost skupnosti, osnovana na konfederalizmu, ne na državi? Živimo v svetu, kjer je ekonomija prekomerno globalizirana, centralizirana in birokratizirana. Veliko stvari, ki bi jih bilo mogoče urejati na lokalni in regionalni ravni, se danes ureja na globalni ravni, večinoma za dobičke, vojaške potrebe in imperialne apetite. Vendar bi bilo to dozdevno kompleksnost mogoče z lahkoto zmanjšati.

Če se to zdi preveč "utopično" za naš čas, je "utopična" tudi poplava literature, ki se zavzema za temeljite spremembe energetske politike, daljnosežno zmanjšanje onesnaževanja zraka in vode ter za izoblikovanje svetovnih načrtov za ustavitve segrevanja planeta in uničevanja ozonske plasti. Upravičeno se lahko vprašam: je res preveč, narediti korak naprej od teh zahtev in se zavzemati za institucionalne in ekonomske spremembe, ki niso nič manj drastične in katerih osnove so globoko zasidrane v najodličnejših demokratičnih in političnih tradicijah ZDA in vsega sveta?

Ne moremo pričakovati, da se bodo te spremembe zgodile takoj. Levica je dolgo delala z minimalnimi in maksimalnimi programi sprememb, v katerih so bili trenutno mogoči koraki povezani s prehodnim napredkom in vmesnimi področji, kar naj bi na koncu vodilo k uresničenju končnih ciljev. Minimalna koraka, ki ju je mogoče narediti sedaj, sta iniciiranje levičarskih ekoloških gibanj za municipalizem, ki bi zasnovala zbornice sosesk in mest, četudi bi ti na začetku imeli le moralne funkcije, ter voljenje mestnih svetnikov, ki bi podpirali razvoj teh zborov in drugih ljudskih institucij. Ti minimalni koraki lahko postopoma vodijo k oblikovanju konfederalnih teles in rastoči legitimnosti pristno demokratičnih teles. Skupnostne banke za financiranje mestnih podjetij in nakupov zemlje, pospeševanje razvoja novih ekološko usmerjenih podjetij v lasti skupnosti, ustvarjanje grassroots mrež na različnih področjih prizadevanj in obče blaginje – vse to je mogoče razvijati s hitrostjo, ustrezno spremembam v političnem življenju.

okolja, statične politike in tehnokratske mentalitete. Te obsežne spremembe družbe in zavesti je poskušal izoblikovati v skladen pogled na svet, ki izhaja iz živete preteklosti in stremi k svobodni prihodnosti.

Prevedla in priredila Nina Fabjančič

“Migriranje” kapitala iz skupnosti in konfederacij, ki se gibajo v libertarni municipalizem, je problem, s katerim se sooča vsaka skupnost ali država, katere politično življenje se radikalizira. Za kapital je dejansko *običajno*, da “migrira” na področja, kjer lahko dosega visoke dobičke, ne glede na politične premisleke. Ta silen strah pred migracijo kapitala bi bil torej lahko *vedno* uporabljen kot argument proti prizadevanjem za zamajanje političnih temeljev. Veliko bolj stvarno je razmišljanje, da bi lahko podjetja in kmetije v lasti skupnosti proizvajali nove ekološke in zdrave proizvode za javnost, ki se vse bolj zaveda slabe kvalitete proizvodov, ki so ji danes vsiljevani.

Libertarni municipalizem je politika, ki lahko vzburka domišljijo ljudi in je primerna za gibanje, ki nujno potrebuje občutek smeri in namena. Članki v tej zbirki ponujajo ideje, načine in sredstva ne le za razdiranje sedanje družbene ureditve, temveč tudi za vzpostavljanje radikalno nove družbene ureditve, in sicer z razvijanjem preostankov demokratičnih tradicij v racionalno in ekološko družbo.

DOPOLNILO

To dopolnilo se zdi nujno, ker nekateri nasprotniki libertarnega municipalizma in, na žalost, nekateri njegovi privrženci napačno razumejo njegove cilje, pravzaprav samo bistvo.

Za nekatere privržence z instrumentalističnim pristopom postaja libertarni municipalizem taktično sredstvo za pridobivanje vstopa v tako imenovana neodvisna gibanja in v nove stranke, ki se zavzemajo za “grassroots politiko”, kot jih na primer lansirajo organizacija NOW in nekateri sindikalni voditelji. V imenu “libertarnega municipalizma” so nekateri radikalni privrženci pripravljene zabrisati trenje med političnim in državo, ki bi ga morali *razvijati* – najbrž zaradi pridobivanja pozornosti javnosti v volilnih kampanjah za državne funkcije. Ti sprevačajo libertarni municipalizem v golo “taktiko” ali “strategijo” in mu odvzemajo njegovo revolucionarno vsebino.

Tisti, ki načela libertarnega municipalizma poskušajo uporabljati za “taktične” namene, torej kot sredstvo za vstop v kako reformistično stranko ali za delovanje kot njeno “levo krilo”, nimajo kaj dosti skupnega s to idejo. Libertarni municipalizem ni proizvod formalne logike, ki je danes tako globoko zakoreninjena v levičarskih “analizah” in “strategijah”, kljub zatrevanju mnogih radikalnih levičarjev, da je “dialektika” njihova “metoda”. Boj za ustvarjanje novih institucij iz starih (ali njihovo popolno nadomestitev) ter za ustvarjanje konfederacij skupnosti je samooblikujoč se boj, je kreativna dinamika, ki nastaja iz družbenih trenj. Prizadevanje za delovanje po teh načelih je podobno procesu zorenja iz otroka v odraslega, iz relativno nediferenciranega v popolnoma dife-

rencirano, z vsemi svojimi težavami. Boj za konfederacije skupnosti, za skupnostni nadzor nad "lastnino" in za svetovno konfederacijo skupnosti je usmerjen v razvijanje nove komunitarne etike, ne v golo doseganje zmag v pretežno reformističnih konfliktih.

Libertarni municipalizem torej ni prizadevanje za "prevzemanje" mestnih svetov za oblikovanje bolj "okolju prijazne" mestne vlade. Ti privrženci – ali nasprotniki – libertarnega municipalizma mestne strukture jemljejo take, kot so, vsej retoriki o nasprotnem navkljub. Libertarni municipalizem je prizadevanje za preoblikovanje in demokratizacijo mestnih vlad, za njihovo utemeljitev na ljudskih zborih, za njihovo prepletanje v konfederacije, za organiziranje regionalne ekonomije po konfederalnih in skupnostnih linijah.

V resnici libertarnemu municipalizmu življenje in integriteto daje prav dialektično trenje med nacionalno državo in konfederacijo skupnosti. Njegov "zakon življenja", če uporabimo Marxov izraz, je prav v boju z državo. Trenje med konfederacijami skupnosti in državo mora biti jasno in brezkompromisno. Ker te konfederacije prvenstveno obstajajo v nasprotovanju državi, ne smejo biti kompromitirane z volitvami na različnih ravneh, še manj jih je mogoče doseči s tem sredstvom. Boj z državo libertarni municipalizem *oblikuje*, ga *krepi* in dejansko *definira*. Oropan tega dialektičnega trenja libertarni municipalizem postane komaj kaj več kot "kanalizacijski socializem".³

Mnogim junaškim tovarišem, ki so se (nekega dne) pripravljene boriti s kozmičnimi silami kapitalizma, se libertarni municipalizem zdi preveč težaven, ne-relevanten in nejasen, da bi se z njim ukvarjali. Naši radikalni levičarji s spreji ali iz "alternativnih lokalov" morda nad libertarnim municipalizmom odmahnejo kot nad "absurdno taktiko", nikoli pa me ne neha presenečati, da je dobromislečim radikalcem, ki so zavezani "zrušenju" kapitalizma, pretežno delovati politično – in, da, volilno – za novo politiko, temelječo na pristni demokraciji, v njihovih lastnih okoliših. Če niso sposobni zagotoviti transformativne politike za lastne okoliše, kar je relativno skromna naloga, ali prizadevno delati za to z neomajnostjo, ki je bila značilna za zrejša levičarska gibanja preteklosti, težko verjamem, da bodo kdaj povzročili kakšno večjo škodo sedanjemu družbenemu sistemu. Z grajenjem kulturnih središč, parkov in stanovanj morda celo izboljšujejo sistem in kapitalizmu dajejo človeški obraz, ne da bi zmanjševali nesvobodo, ki je podlaga te hierarhične in razredne družbe.

Boji za "identiteto", od tujih do domačih nacionalizmov, so od 60. let naprej pogosto razdrobili rastoča radikalna gibanja. Ker so danes ti identitetni boji ta-

³ Izraz "sewer socialism" označuje lokalno politiko v nekaterih mestih v ZDA v 30. in 40. letih 20. stoletja, ki se je osredotočala na izgradnjo osnovne mestne infrastrukture (kanalizacijskih sistemov, sistemov oskrbe z vodo in elektriko, cest, parkov ipd. (op. p.)).

ko popularni, se nekateri kritiki pri argumentiranju proti libertarnemu municipalizmu sklicujejo na “javno mnenje”. Vendar naloga revolucionarjev nikoli ni bila prepustiti se “javnemu mnenju”, tudi “javnemu mnenju” zatiranih ne, katerih pogledi so pogosto lahko zelo reakcionarni. Resnica ima svoje lastno življenje, ne glede na to, ali jo zatirane množice dojemajo in ali so si o tem enotne. Sklicevanje na resnico tudi ni “elitistično”, v nasprotju s celo radikalnim javnim mnenjem, kadar si to mnenje v bistvu prizadeva za korak nazaj v politiko partikularizma in celo rasizma. Dandanes je zelo lahko pasti na vse štiri, vendar je najpomembnejša potreba nas radikalcev, da stojimo na dveh nogah – smo čim bolj človeški – in kljubujemo obstoječi družbi v imenu naše skupne človeškosti, ne pa na podlagi spola, rase, starosti ipd.

Kritiki libertarnega municipalizma oporekajo celo sami možnosti obstoja “splošnega interesa”. Če tem kritikom kot “splošni interes” ne zadostujeta neposredna demokracija, ki jo zagovarja libertarni municipalizem, in potreba po razširjanju načel demokracije onkraj gole pravičnosti k popolni svobodi, pa je potreba po spremembi našega odnosa do naravnega sveta vsekakor nesporno “splošni interes” – in to je tudi “splošni interes”, za katerega se zavzema socialna ekologija. Morda je res mogoče kooptirati mnogo nezadovoljnih elementov sedanje družbe, toda narave ne. Edina politika, ki ostane levici, je tista, ki temelji na premisi, da *obstaja* “splošni interes” za demokratiziranje družbe in ohranitev planeta. Danes, ko so tradicionalne sile, kot je delavsko gibanje, izginile z zgodovinskega prizorišča, lahko s skoraj popolno gotovostjo rečemo, da brez libertarnega municipalizma levica ne bo imela nikakršne politike.

Dialektični pogled na odnos konfederalizma do nacionalne države, razumevanje ozkosti, samozartosti in omejenosti identitetnih gibanj ter spoznanje, da je delavsko gibanje mrtvo – vse to nam kaže, da mora biti danes nova politika odločno javna, če naj se razvija, v nasprotju s “politiko” alternativnih lokalov, ki jo zagovarja mnogo radikalcev. Biti mora volilna na temelju mestnih skupnosti, konfederalna v viziji in revolucionarna po značaju.

Po mojem prepričanju je libertarni municipalizem s poudarjanjem konfederalizma prav tista “komuna komun”, za katero so se anarhisti borili zadnji dve stoletji. Je “rdeči gumb”, na katerega je treba pritisniti, če naj radikalno gibanje odpre dostop do javne sfere. Ta rdeči gumb pustiti nedotaknjen in zdrsniti nazaj v najslabše navade nove levice iz časov po letu 1968, ko je bil pojem “moč” oropan utopijskih ali imaginacijskih kvalitiet, pomeni redukcijo radikalizma na še eno subkulturo, ki bo verjetno živela bolj od junaških spominov kot pa od upanja na racionalno prihodnost.

Prevedla Nina Fabjančič